

VỀ CÁCH THIẾT KẾ CHUẨN ĐÁNH GIÁ NĂNG LỰC ĐỌC HIỂU TRONG MÔN NGỮ VĂN SAU NĂM 2015

PGS.TS. NGUYỄN THỊ HANH
Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

1. Các yếu tố cấu thành năng lực đọc hiểu (NLĐH)

Để xác định các yếu tố cấu thành NLĐH, cần tìm về khái niệm năng lực (NL) và các yếu tố cấu thành NL nói chung của các nhà giáo dục. Theo quan niệm trong Chương trình giáo dục phổ thông của Quebec – Canada thì NL là sự kết hợp một cách linh hoạt và có tổ chức kiến thức, kĩ năng với thái độ, tình cảm, giá trị, động cơ cá nhân, ... nhằm đáp ứng hiệu quả một yêu cầu phức hợp của hoạt động trong bối cảnh nhất định¹. NL được cấu thành từ những yếu tố cơ bản:

- Tri thức về lĩnh vực hoạt động;
- Kĩ năng tiến hành hoạt động;
- Những điều kiện tâm lí để tổ chức và thực hiện tri thức, kĩ năng đó trong một cơ cấu thống nhất và theo một định hướng rõ ràng, chẳng hạn ý chí - động cơ, tình cảm- thái độ đối với nhiệm vụ, ...²

NLĐH cũng có các yếu tố cấu thành như những NL khác. Do đó, nó bao gồm:

- Tri thức về văn bản, về chiến lược ĐH
- Kĩ năng thực hiện các hoạt động, hành động, thao tác ĐH
- Sự sẵn sàng thực hiện các nhiệm vụ học tập, các nhiệm vụ trong đời sống yêu cầu dùng đến hoạt động ĐH (nhiệm vụ trong từng tình huống cụ thể).

2. Xây dựng chuẩn đánh giá NLĐH trong môn Ngữ văn

Cơ sở chủ yếu cho việc thiết lập chuẩn đánh giá NLĐH trong môn Ngữ văn xuất phát từ các bước xây dựng chuẩn đánh giá NL và yêu cầu chuẩn đầu ra chương trình giáo dục sau năm 2015.

Hoạt động xây dựng Chuẩn đánh giá NLĐH trong môn Ngữ văn được tiến hành qua những công đoạn cụ thể gồm các bước: Tìm hiểu nhu cầu của HS và của xã hội; Thiết kế chuẩn nội dung và chuẩn thực hiện, thử nghiệm chuẩn đánh giá bằng các bộ công cụ đo lường ĐH ở cuối mỗi giai đoạn hoặc cuối mỗi cấp, điều chỉnh chuẩn đánh giá NLĐH sau khi thử nghiệm.

2.1 Thiết kế chuẩn nội dung (Content Standards)

Để có thể thiết kế chuẩn nội dung đọc hiểu cần xác định các tiêu chí để đánh giá NLĐH. Các tiêu chí này phải bao hàm được 3 thành tố cấu thành của

NLĐH ở các phương diện kiến thức về văn bản, kĩ năng đọc hiểu văn bản, sự sẵn sàng vận dụng nội dung văn bản vào giải quyết vấn đề trong học tập và đời sống. Các tiêu chí này cũng cần được mô tả cụ thể cho 2 loại văn bản lớn là văn bản thông tin không có hư cấu và văn bản nghệ thuật. Dưới đây là các tiêu chí trong chuẩn nội dung để đánh giá NLĐH:

- Tiêu chí 1: Loại văn bản và độ khó của văn bản (đọc 2 loại văn bản: văn bản thông tin bao gồm các văn bản không hư cấu về văn hóa, khoa học, hành chính; văn bản nghệ thuật gồm các tác phẩm văn học thể loại truyện, thơ, kí, kịch bản...; độ dài của văn bản từ 100 – 1500 chữ cho các giai đoạn từ lớp 1 đến lớp 12)

- Tiêu chí 2: Hiểu ngôn từ và cấu trúc của văn bản (nghĩa của từ ngữ và các tầng nghĩa của từ ngữ, cấu trúc câu, cấu trúc của văn bản)

- Tiêu chí 3: Hiểu các ý chính và chi tiết trong văn bản (hiểu ý nghĩa của thông tin, chi tiết; giải thích thông tin, chi tiết; rút ra thông tin mới, nắm ý chính; tóm tắt văn bản; đối chiếu thông tin; hiểu quan điểm tác giả, tìm ra những nội dung tranh luận)

- Tiêu chí 4: Kết nối văn bản với kiến thức chung để suy luận và rút ra thông tin từ văn bản (kiểm chứng thông tin, đối chiếu thông tin với kiến thức và kinh nghiệm, rút ra thông tin có ích và giải thích về thông tin có ích)

- Tiêu chí 5: Phản hồi và đánh giá về thông tin trong văn bản (xác nhận tính đúng đắn, phù hợp của thông tin, quan điểm tác giả; rút ra bài học cho bản thân, phân tích sự phù hợp của văn bản với các bối cảnh và các độc giả khác nhau)

- Tiêu chí 6: Vận dụng ý tưởng trong văn bản để giải quyết vấn đề (nếu ý kiến, biện pháp giải quyết một hoặc một số vấn đề trong tình huống tương tự hoặc trong tình huống khác với tình huống ở văn bản; giải thích lí do đề xuất ý kiến và biện pháp)

Những tiêu chí này được dùng để thiết kế chuẩn xuyên suốt các lớp ở bậc phổ thông. Mức độ nội dung của các tiêu chí này sẽ ngày càng phức tạp hơn, nhiều hơn ở các lớp trên; có một vài tiêu chí không dùng để đánh giá ở các lớp đầu cấp tiểu học do học sinh lứa tuổi này trí tuệ chưa phát triển đáp ứng với tiêu chí đó. Sau khi có Chuẩn nội dung, cần biên soạn Chuẩn thực hiện để đánh giá NLĐH. Chuẩn thực hiện là chuẩn dùng để thiết kế công cụ đo lường NLĐH.

Dưới đây là Chuẩn nội dung mô tả NLĐH theo các tiêu chí:

¹ Chương trình giáo dục phổ thông của bang Quebec – Canada, 2010.

² Lương Việt Thái, Xác định các năng lực chung cốt lõi cho chương trình giáo dục phổ thông sau năm 2015 và một số vấn đề về việc vận dụng, Báo cáo khoa học, 2012.

Bảng 1: Chuẩn nội dung NL ĐH

<p>Giai đoạn</p> <p>Tiêu chí</p>	<p>Lớp 1 Lớp 2 và 3</p>	<p>Lớp 4 và 5</p>	<p>Lớp 6 và 7</p>	<p>Lớp 8 và 9</p>	<p>Lớp 10, 11, 12</p>
<p>1. Loại văn bản và độ khó của văn bản</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Truyện tranh, câu chuyện ngắn, truyện viễn tưởng, bài thơ ngắn hợp lứa tuổi</i> - <i>Văn bản khoa học thường thức về lịch sử, địa lí, đạo đức, cây cối, con vật, môi trường, sức khỏe, kĩ thuật phổ thông. Văn bản có biểu bảng và có nội dung bằng hình vẽ</i> - <i>Văn bản truyền thông: tin tức, quảng cáo, chỉ dẫn ...</i> - <i>Văn bản hành chính: đơn, thư,</i> - <i>Hiểu nghĩa của từ</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Truyện tranh, câu chuyện ngắn, truyện viễn tưởng, kịch bản sân khấu hoặc kịch bản phim, bài thơ hợp lứa tuổi.</i> - <i>Văn bản khoa học thường thức về lịch sử, địa lí, đạo đức, cây cối, con vật, môi trường, kĩ thuật phổ thông. Văn bản có biểu bảng và có nội dung bằng hình vẽ.</i> - <i>Văn bản truyền thông: tin tức, quảng cáo</i> - <i>Văn bản hành chính: đơn, thư, báo cáo, biên bản</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Truyện ngắn, kịch bản sân khấu hoặc kịch bản phim, tự truyện, kí, bài thơ hợp lứa tuổi.</i> - <i>Văn bản khoa học thường thức về lịch sử, địa lí, đạo đức, môi trường, khoa học tự nhiên, kĩ thuật phổ thông. Văn bản có biểu bảng và có nội dung bằng hình vẽ.</i> - <i>Văn bản truyền thông: tin tức</i> - <i>Văn bản nghị luận xã hội hợp với lứa tuổi</i> - <i>Văn bản hành chính: báo cáo, kế hoạch làm việc</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Truyện ngắn, kịch bản sân khấu hoặc kịch bản phim, tự truyện, kí, bài thơ hợp lứa tuổi.</i> - <i>Văn bản khoa học thường thức về lịch sử, địa lí, đạo đức, môi trường, khoa học tự nhiên, kĩ thuật phổ thông. Văn bản có biểu bảng và có nội dung bằng hình vẽ.</i> - <i>Văn bản nghị luận xã hội, nghị luận văn học hợp với lứa tuổi.</i> - <i>Văn bản hành chính: báo cáo, kế hoạch làm việc, tự giới thiệu.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Truyện ngắn, truyện dài, kịch bản sân khấu hoặc kịch bản phim, kí, bài thơ hợp lứa tuổi.</i> - <i>Văn bản khoa học thường thức về lịch sử, địa lí, đạo đức, môi trường, khoa học tự nhiên, kĩ thuật phổ thông. Văn bản có biểu bảng và có nội dung bằng hình vẽ.</i> - <i>Văn bản nghị luận xã hội, nghị luận văn học hợp với lứa tuổi.</i> - <i>Văn bản hành chính: báo cáo, kế hoạch làm việc, tự giới thiệu.</i>
<p>2. Hiểu ngôn từ và cấu trúc của văn bản</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Hiểu ý nghĩa hình ảnh trong văn bản</i> - <i>Hiểu nghĩa hiển ngôn của câu</i> - <i>Nhận ra các đoạn của văn bản</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Hiểu nghĩa của từ</i> - <i>Hiểu ý nghĩa hình ảnh trong văn bản</i> - <i>Hiểu nghĩa hiển ngôn, nghĩa hàm ẩn của câu</i> - <i>Nhận ra các đoạn của văn bản</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Hiểu nghĩa của từ</i> - <i>Hiểu ý nghĩa hình ảnh trong văn bản</i> - <i>Hiểu nghĩa hiển ngôn, nghĩa hàm ẩn của câu</i> - <i>Nhận ra các đoạn, phần của văn bản</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Hiểu nghĩa của từ</i> - <i>Hiểu ý nghĩa hình ảnh trong văn bản</i> - <i>Hiểu nghĩa hiển ngôn, nghĩa hàm ẩn của câu</i> - <i>Nhận ra các đoạn, phần của văn bản</i> - <i>Hiểu kết cấu của văn bản theo cách thông thường và bất thường</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Hiểu nghĩa của từ</i> - <i>Hiểu ý nghĩa hình ảnh trong văn bản</i> - <i>Hiểu nghĩa hiển ngôn, nghĩa hàm ẩn của câu, của văn bản</i> - <i>Nhận ra các đoạn, phần của văn bản</i> - <i>Hiểu kết cấu của văn bản theo cách thông thường và bất thường</i>
<p>3. Hiểu các ý chính và chi tiết trong văn bản</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nhắc lại chi tiết, thông tin</i> - <i>Hiểu ý nghĩa của chi tiết và thông tin</i> - <i>Rút ra thông tin mới từ chi tiết</i> - <i>Nêu ý chính của đoạn</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nhắc lại chi tiết, thông tin</i> - <i>Hiểu ý nghĩa của chi tiết và thông tin</i> - <i>Giải thích thông tin, chi tiết</i> - <i>Rút ra thông tin mới từ chi tiết</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nhắc lại chi tiết, thông tin</i> - <i>Hiểu ý nghĩa của chi tiết và thông tin</i> - <i>Giải thích thông tin, chi tiết</i> - <i>Rút ra thông tin mới từ chi tiết</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nhắc lại chi tiết, thông tin</i> - <i>Hiểu ý nghĩa của chi tiết và thông tin</i> - <i>Giải thích thông tin, chi tiết</i> - <i>Rút ra thông tin mới từ chi tiết</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nhắc lại chi tiết, thông tin</i> - <i>Hiểu ý nghĩa của chi tiết và thông tin</i> - <i>Giải thích thông tin, chi tiết</i> - <i>Rút ra thông tin mới từ chi tiết</i> - <i>Nêu ý chính của đoạn</i>

		<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý chính của đoạn - Tóm tắt văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý chính của đoạn - Tóm tắt văn bản - Nêu mục đích của văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý chính của đoạn - So sánh, đối chiếu thông tin, chi tiết - Hiểu quan điểm của tác giả - Tóm tắt văn bản - Nêu mục đích của văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - So sánh, đối chiếu thông tin, chi tiết - Hiểu quan điểm của tác giả - Xác định những thông tin, chi tiết, quan điểm cần tranh luận hoặc bình luận - Tóm tắt văn bản - Nêu mục đích của văn bản
<p>4. Kết nối văn bản với kiến thức chung để suy luận và rút ra thông tin từ văn bản</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kiểm chứng thông tin, chi tiết bằng kiến thức và kinh nghiệm cá nhân 	<ul style="list-style-type: none"> - Kiểm chứng thông tin, chi tiết bằng kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Đối chiếu thông tin, chi tiết, ý chính với kiến thức và kinh nghiệm cá nhân 	<ul style="list-style-type: none"> - Kiểm chứng thông tin, chi tiết bằng kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Đối chiếu thông tin, chi tiết, ý chính với kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Dự đoán nội dung không hiển thị trên văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - Kiểm chứng thông tin, chi tiết bằng kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Đối chiếu thông tin, chi tiết, ý chính với kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Dự đoán nội dung không hiển thị trên văn bản - Rút ra những thông tin có ích cho bản thân 	<ul style="list-style-type: none"> - Kiểm chứng thông tin, chi tiết bằng kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Đối chiếu thông tin, chi tiết, ý chính với kiến thức và kinh nghiệm cá nhân - Dự đoán nội dung không hiển thị trên văn bản - Rút ra những thông tin có ích cho bản thân và giải thích vì sao thông tin đó có ích cho bản thân
<p>5. Phân hồi và đánh giá về thông tin trong văn bản</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra nhận xét về thông tin chi tiết 	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra nhận xét về thông tin chi tiết - Nhận xét về tính đúng / sai, phù hợp / không phù hợp của thông tin, chi tiết 	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra nhận xét về thông tin chi tiết - Nhận xét về tính đúng / sai, phù hợp / không phù hợp của thông tin, chi tiết - Rút ra bài học cho bản thân trên cơ sở tư tưởng, mục đích của văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra nhận xét về thông tin chi tiết - Nhận xét về tính đúng / sai, phù hợp / không phù hợp của thông tin, chi tiết - Rút ra bài học cho bản thân trên cơ sở tư tưởng, mục đích của văn bản - Phân tích tính phù hợp của văn bản với các bối cảnh khác nhau 	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra nhận xét về thông tin chi tiết - Nhận xét về tính đúng / sai, phù hợp / không phù hợp của thông tin, chi tiết - Rút ra bài học cho bản thân trên cơ sở tư tưởng, mục đích của văn bản - Phân tích tính phù hợp của văn bản với các bối cảnh khác nhau
<p>6. Vận dụng ý tưởng trong văn bản để giải quyết vấn đề</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý kiến, biện pháp giải quyết một vấn đề trong tình huống tương tự như tình huống của văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý kiến, biện pháp giải quyết một vấn đề trong tình huống khác dựa trên vận dụng các giải quyết vấn đề trong tình huống của văn bản 	<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý kiến, biện pháp giải quyết một vấn đề trong tình huống khác dựa trên vận dụng các giải quyết vấn đề trong tình huống của văn bản. Giải thích lí do của việc đề xuất ý kiến, giải pháp đó. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nêu ý kiến, biện pháp giải quyết nhiều vấn đề trong những tình huống khác dựa trên vận dụng các giải quyết vấn đề trong tình huống của văn bản. Giải thích lí do của việc đề xuất ý kiến, giải pháp đó.

(Xem tiếp trang 15)